

AZ OMIKK FORDÍTÁSI SZOLGÁLATÁNAK MIKROSZÁMÍTÓGÉPES ÜGYVITELI RENDSZERE

Góth László

Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár

A terület és a géppel támogatandó tevékenység leírása

Az OMIKK VII. ötéves tervét megalapozó egyik kiinduló dokumentum, az intézet számítástechnikai koncepciója a tervidőszakban esedékes nagy feladatok — országos, interaktív módon karbantartható és lekérdezhető műszaki könyvkatalógus és a műszaki tudományos szakirodalom magyar nyelvű referátum-adatbázisának kialakítása — mellett célul tűzi ki egy- és több munkahelyes, mikroszámítógépekre alapozott helyi alkalmazások létrehozását is. Ezek egy része kifejezetten könyvtári jellegű, mint pl. a mikroszámítógépes kölcsönzési rendszer, másfelől az OMIKK-ban mint gazdálkodó szervezetben előfordul a "hagyományos" ügyviteli, gazdasági célú számítógép-alkalmazás igénye is. Található emellett olyan határterület is, amelynél a szakmai és gazdasági jellegű információk együttes feldolgozása a jellemző, elég itt csak a gyarapításra vagy a referálotevékenység irányítására utalni. Ebbe a kategóriába tartozik az a feladatkör, amelyet bemutatunk.

A Fordítási szolgálat az *OMIKK Szolgáltatási igazgatóságának* kötelékébe tartozik. Feladata, hogy az OMIKK-hoz érkező szakirodalmi fordítási és lektorálási igényeknek eleget tegyen. A fordítási igényt legnagyobb részben a könyvtári szolgáltatás, illetőleg a szakirodalmi tájékoztató kiadványok keltik fel: az olvasó az őt érdeklő idegen nyelvű dokumentumról az e célra rendszeresített megrendelőlapon magyar fordítást, szükség esetén másolatot rendelhet. Az is **gyakori**, hogy a megrendelő egyéb, saját dokumentumai fordításának igényével jelentkezik, e kategóriában sűrűn előfordul magyarról idegen nyelvre és idegenről idegenre fordítás is. Az OMIKK a megrendelések teljesítéséhez népes szakembergárdát foglalkoztat, akiknek tevékenységét állományon kívüli beralapjából finanszírozza. A tevékenység ráfordításait teljes egészében a pénzügyminiszteri rendelettel nemrégiben újra szabályozott, rögzített árak szerint kiszámított fordítási árbevételekből fedezi.

A különböző formában beérkező fordításmegrendelések a munkafolyamat és az ügyvitel egységesítése érdekében — még a Fordítási szolgálathoz való továbbítás előtt — előkészítő szakaszon mennek keresztül: a megrendelés szabályszerű iktatása után minden egyes önállóan munkába vehető, lefordítható anyaghoz kiállítanak egy e célra rendszeresített 4 példányos munkakísérő lapot. Erre indításkor rávezetik a megrendelésre visszautaló azonosító és a feladatot leíró adatokat, a többi rovatba fokozatosan kerülnek be ezután a munkafolyamat további szakaszait regisztráló különféle adatok. Ha a megrendelést nem kíséri beküldött anyag, az első lépés a lefordítandó dokumentum előkeresése az *Országos Műszaki Könyvtár (OMK)* állományából, vagy — külön szolgáltatásként — beszerzés a könyvtárközi kölcsönzés keretében. (A bizonylat 4. példánya itt válik le.) Az eredeti anyag birtokában a munkakísérő lapra rávezetik a lefordítandó dokumentum azonosításához szükséges rövidített bibliográfiai leírást. Ennek az adatlapon való elrendezése közel áll az *Országos Fordításnyilvántartáshoz (OFNY)* beküldendő engedélykérés elrendezéséhez, ezért a kétféle űrlap 1—1 példánya egyformán alkalmas a nyilvántartásban való lerakásra. A lerakásra nem kerül sor, ha a nyilvántartással való behasonlításakor kiderül, hogy a dokumentum fordítása korábban már elkészült, mert ilyenkor a megrendelést rögtön ki tudják elégíteni az OFNY-hez beküldött és az OMK állományába felvett kötelepéldány másolatával, esetleg a megrendelésben kért további szolgáltatásokkal (az eredetiről készült kópiával, többletpéldányokkal) bővítve. Ha valóban új fordításról van szó, a fordítandó anyag az eredeti megrendelés és a munkakísérő lap fennmaradó 2 példánya kíséretében átkerül a Fordítási szolgálathoz. A folyamat szervezése ezután a következő: 1 példány végig az anyagot kíséri, egyet pedig mindig annál a csoportnál tárolnak, amely az adott munkafázisért felelős, mégpedig

ügy csoportosítva, hogy az egyes munkák állása jól nyomon követhető és áttekinthető legyen.

A munkafázisok a következők:

- ◆ nyilvántartásba vétel;
- ◆ a szakmai és nyelvtudás tekintetében egyaránt megfelelő külső munkavállalók kijelölése (illetőleg a megrendelőtől érkezett kijelölés jóváhagyása);
- ◆ a kijelölt fordítók és lektorok kiértékelése;
- ◆ az anyag átadása a külső munkavállalóknak;
- ◆ az elkészült munka mennyiségi-minőségi átvétele;
- ◆ utófeldolgozás: teljesség-ellenőrzés, esetleges kiegészítő reprográfiai műveletek (pl. xerox-másolatkészítés az eredetiről) és a munkaelszámoláshoz, valamint a számlázáshoz szükséges bizonylatok kitöltése. E bizonylatok alakja egységesítve van az OMIKK egyéb megrendeléseit és munkamegbízásait elszámoló többi bizonylattal;
- ◆ a kész fordítások kipostázása.

Korábbi számítógépesítési kezdeményezések

A Fordítási szolgálat munkájának ez a manuálisan szervezett ügyvitele évek óta jól működik. A mikroszámítógépes rendszer üzembe helyezése előtt két ponton kapott hagyományos, nagyszámítógépes kötegelt feldolgozásra alapozott segítséget: egyrészt a fordítók számítógépes nyilvántartása révén, mivel az ebből készült, célszerűen rendezett katalógusok elősegítették a legmegfelelőbb munkavállalók kijelölését, másrészt a munkaelszámoló és számlázási bizonylatok feldolgozásakor, amelyek az OMIKK minden szervezetére közös, állományon kívüli bérszámfejtési és gépi számlázási rendszerbe folynak be. A szolgálat napi munkájának irányításához azonban ez nem nyújtott elég segítséget. Amíg nincs helyi, interaktív számítógépes támogatás, a kézzel vezetett nyilvántartásokból csak hosszadalmasan lehet képet kapni a munkák pillanatnyi keresztmetszetről, egy-egy megrendelés állásáról, vagy arról, hogy az egyes munkavállalók éppen kijelölhető-e egy új munkára. Hasonlóan nehéz belőlük olyan statisztikákat összeállítani, amelyek a feladatok átlagos átfutását, szakterületi vagy nyelvi megoszlását, ráfordításiigényét vagy jövedelmezőségét összevontan mutatják, ezáltal megfelelően előkészítik a vezetés gyakorlati döntéseit.

Az új koncepció

Korábbi számítógépesítési terveinkben még komolyan foglalkoztunk olyan több munkahelyes, in-

tegrált interaktív számítógépes információs-irányítási rendszer gondolatával, amely egységbe foglalja az OMK állományi nyilvántartását, az OFNY-t, az ügyfelek, a megrendelések és a külső munkavállalók pénzügyi-gazdasági és szakmai vetületű nyilvántartásait, és ezen belül valósítja meg a fordítás és a fordításmásolat-szolgáltatás irányítási funkcióit. E tervet egyelőre felfüggesztettük, hiszen a nagy eszközigény mellett akadályt jelentett az is, hogy egy ilyen magas fokon integrált rendszer megvalósításához hosszú időn keresztül stabil szervezeti felépítés és funkcionális állandóság kell, márpedig az OMIKK éppen az elmúlt néhány évben e tekintetben igen dinamikus fejlődésen ment keresztül.

Ennek a helyzetnek az az elv felel meg legjobban, hogy alulról felfelé irányuljon a számítógépes irányítási rendszer fejlesztése. Az intézet ESZR nagyszámítógépének kapacitását alapvetően a bevezetőben említett két nagy szakmai feladatra, emellett az országos *Kutatási Fejlesztési Információs Irányítási Rendszer* folyamatos kiszolgálására fogjuk fordítani, míg az ügyvitelt támogató rendszereket az adott szervezethez telepített mikroszámítógépekre alapozzuk. Ezzel nem adtuk fel azt a távlati lehetőséget, hogy helyi hálózat kialakításával a helyi rendszerek egymással összefüggő "nagy rendszerré" integrálódjanak, ugyanis e rendszereket egymással szigorúan összeillő hardver-szoftver eszközbázisra építjük: a gépek IBM PC XT-kompatibilisak, az operációs rendszer egységesen az MS-DOS, és az alkalmazási programokat – ahol lehet – a dBASE III programcsomag bázisán hozzuk létre, így a kezelt adatállományok azonos alaki konvencióknak tesznek eleget. E helyi rendszerek közül elsőként helyeztük üzembe a Fordítási szolgálat ügyviteli-munkairányítási rendszerét. A választott programtechnikai eszközöknél gondunk volt arra, hogy a gépesítés fokozatosan hatoljon be a napi munkába, lehetőség szerint minimális átállási bonyodalmat okozva, mindamelllett a rendszer rugalmasan bővíthető, esetleg átformálható legyen anélkül, hogy akár előre részletesen meg kellene tervezni teljes jövőjét.

A fordítás-ügyviteli rendszer

A dBASE III parancsnyelvén írt programegyüttes párbeszédés üzemmódban dolgozik: a funkciócsoportok és az ezen belüli részfunkciók között menürendszerben lehet választani, a megjelenő képernyő-információ pedig mindenkor részletesen tájékoztatja a felhasználót a pillanatnyi teendőkről, illetőleg a lehetséges továbblépési variációkról. A ke-

zelés számítástechnikai jártasságot nem igényel, csupán a billentyűzet, a hajlékonylemez-egység és a nyomtató kezelését kell elsajátítani.

A programrendszer moduláris felépítésű, az igényektől és a gépi lehetőségektől függően módosítható, vagy fokozatosan bővíthető. Bevezetése 1986 augusztusában indult el. 1987 januárjáig egy egymunkahelyes alrendszer valósult meg, amelynek szolgáltatásai az alábbiak:

A fordítás-alapnyilvántartás vezetése

Az alapnyilvántartás tartalmilag a Fordítási szolgálatnál máig fenntartott munkavállaló-kartotékra, emellett a korábbi nagyszámítógépes nyilvántartásra épül. Az interaktív karbantartás — felvétel, adatmódosítás és -törlés — aktivitása mérsékelt, a mintegy 600 munkavállalónak havonta kevesebb mint 10%-ára terjed ki. Az állományból képernyőre vagy nyomtatóra hozhatók a kívánt tartalmú, rendezettségű és csoportosítású kimutatások, főleg a fordítók nyelvtudás és szakismeret szerint rendezett jegyzéke, amely a megfelelő munkavégző személy kiválasztásához segít hozzá.

A feladatok nyilvántartása

A Fordítási szolgálatához évente 20–25 ezer megrendelés érkezik. Hagyományos úton nehéz pontos képet kapni ezek összességéről, vagy nyomon követni egyes munkák előrehaladását. A számítógépes nyilvántartás ugyan bizonyos többletmunkával jár, hiszen regisztrálni kell a megrendelések legfontosabb adatait, majd a fontosabb munkaállományokon való áthaladásukat és az egyes eredményadatokat, de ez megtérül az áttekinthetőség fokozódásában, valamint a végfeldolgozás egyszerűsödésében. A beérkezéskor rögzíteni kell az iktatószámot, jelentősebb megrendelőknél igény szerint azok nevét vagy kódját (a név alapján a rendszer alkalmas automatikus kódgenerálásra is), a feladatot (fordítás/lektorálás) és az esetleges sürgősséget. Mód van a forrás- és célnyelv, valamint a szakterület egyidejű, kódolt feljegyzésére is, de e lépés akár a következő fázisra is átadható. Mód van ezenfelül a megrendelő által esetleg előre kijelölt munkavállaló kódjának bejegyzésére, ha az már szerepel az alapnyilvántartásban.

A munkavállaló kijelölése

E "besorolásnak" nevezett munkafázis a szolgálat lektorának feladata, aki a frissen nyilvántartásba

vett megrendelések adatait — az eredeti anyag ismeretében — kiegészíti a forrás- és célnyelv kódjával, valamint a szakterületet leíró, a szolgálatnál e célra kidolgozott speciális, hierarchikus felépítésű kóddal (36 nyelv, 420 szakterület kódját rögzítettük). Ezek alapján a program összegyűjti és képernyőre listázza az adott feladatra nyelvtudásuk és szakmai ismereteik alapján szóba jöhető, az adott típusú munkát vállaló fordítók-lektorok jegyzékét. A jegyzék fontos adata a munkavállalóknál pillanatnyilag kint lévő, illetve addig kapott összes munka száma, valamint a nyelvtudás szintje. A nyelvtudási követelményektől természetesen nem lehet eltérni, viszont a szakterület tekintetében a rendszerbe bizonyos rugalmasságot építettünk; ha az adott specifikus terület ismerő egyént nem lehet találni, a program először — a hierarchikus kódrendszert kihasználva — olyan egyéneket keres, akik egy e fölé rendelt, általános disziplina ismerőinek vallják magukat (pl. optikai szakember helyett fizikusokat), és csak akkor jelez vissza, ha az ilyen keresés is eredménytelen. A lektor ilyenkor vagy tudomásul veszi ezt, és az adott megrendelést kiiktatja az automatikus munkamenetből, vagy hasonló, azaz az általános disziplina alá tartozó más szakterületekről keres fordítót (pl. erősáramú szakember helyett híradástechnikust). Ha a keresés sikeres, és a lektor — azonosítójával — megjelöli az általa választott munkavégzőt, e választás azonnal bejegyződik mind a megrendelésről tárolt adatok közé, mind a munkavállaló elfoglaltságszámlálójába. A besorolás végén képernyőn (ill. nyomtatón) kiírható a frissen munkát kapott egyének ún. értesítési listája, amelynek alapján — általában a postai üzenetközvetítőn keresztül — behívják a munkavállalót az ügyfélszolgálati csoporthoz, és a munkát átadják. Ha ez az átvétel 2–3 munkanapon belül nem következik be, a lektor a munkát másához sorolja át.

A munkafázisok regisztrálása

Az egymunkahelyes rendszer szűk kapacitása az adatbevétel. Meg kell elégednünk azzal, hogy az egyes fontosabb munkaállomásoknál csupán azt regisztráljuk, hogy ott aznap mely megrendelések haladtak át, azaz beíratjuk azoknak a munkáknak az iktatószámát, amelyeket aznap

- ◆ készen átadott a fordító vagy a lektor,
- ◆ expedíálásra továbbadott a feldolgozó csoport.

Az eddigi műveletek a jelenlegi mennyiség mellett gyakorlatilag teljesen lekötik a számítógép egy műszaknyi kapacitását. A feldolgozó csoport egyetlen új adatot, a fordítás terjedelmét viszi fel az eddigiekhez. A munka és a megrendelés díjazásának el-

számolásához ez gyakran nem elég, hiszen az elszámolást sokféleképpen módosító adatok (pl. nehézségi fok, az olvashatóság mértéke, a megrendelő által vállalt egyedi elszámolás) mellett a megrendelést sok olyan szolgáltatás is kísérheti, amelynek mértéke és díjtétele egyedileg határozható meg (pl. az eredetiről mellékelt kópiák, a leírt példányszám, a kötelempéldány-beszolgáltatás, a postaköltség). Az elszámolás automatizálására csak akkor kerülhet majd sor, ha a Fordítási szolgálat feldolgozó csoportját egy második munkahellyel tudjuk felszerelni, és a két munkahely között hálózati kapcsolatot létesítünk. Az elszámolást előkészítő feldolgozás eredménye emiatt egy ideig még kézzel kitöltött bizonylat marad.

Statisztikák

A dBASE III eszközrendszere lehetővé teszi, hogy a fordítók és megrendelések állományaiból bármikor egyedi igények szerinti kimutatások készüljenek. Ezek közül a gyakrabban, azonos alakban megjelenőkkel fokozatosan bővíteni fogjuk a menü szerint kérhető szolgáltatásokat. Ilyen jegyzékek:

- ◆ az aktuális, illetve adott időszakon belül beérkezett vagy teljesült megrendelések megoszlása nyelv és szakterület szerint,
- ◆ a feladatok megoszlása az egyes munkavállalók között,
- ◆ a legnagyobb megrendelők kilistázása.

GÓTH László: Az OMIKK Fordítási szolgálatának mikroszámítógépes ügyviteli rendszere

Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár Fordítási szolgálatának az a feladata, hogy kielégítse az OMIKK-hoz érkező évi mintegy 25 ezer fordítási és lektorálási megrendelést. A szakfordítási munkát állományon kívüli munkatársak végzik. A tevékenység irányításához olyan, IBM PC AT számítógépen futó, a dBASE III parancsnyelvére alapozott programrendszer készült, amelyre a szakmai (a szakterületet és a nyelvet leíró), valamint a munkairányítási és gazdasági információk együttes feldolgozása a jellemző.

Fő funkciói: a külső munkavállalók alapnyilvántartása, a megrendelések nyilvántartásba vétele, a szakterület nyelvtudás és terhelhetőség szempontjából legmegfelelőbb munkavállalójának kijelölése az adott feladathoz, a megrendelésteljesítés munkafázisainak követése, összesítő jegyzékek megjelenítése és nyomtatása.

A rendszer 1986 augusztusa óta üzemel.

* * *

ГОТ, Л.: Автоматизированная система делопроизводства на микро-ЭВМ и ее применение в службе переводов ОМИКК

Заданием службы переводов Государственного информационного центра и библиотеки по технике (ОМИКК) является удовлетворение заказов на перевод и рецензирование, поступаю-

GÓTH, L.: The microcomputer management system of the Translation Service of OMIKK

The Translation Service of the National Technical Information Centre and Library, Hungary (OMIKK) prepares about 25 000 translations annually, ordered by other organizations. The translations of scientific and technical texts have been performed by external professionals on a contract basis. A microcomputer program system based on the dBASE III programming language was produced and implemented on an IBM PC AT microcomputer for the management of translation activities of OMIKK incorporating both professional control (subject and language expertise) and business management of the service.

Its main functions are: management of the external professionals file and of the order file, allocation of a suitable professional to a given translation task taking into account both expertise and burden bearing, follow-up of the processing phases of an order, displaying and printing of various lists and reports.

The system has been in operation since August 1986.

* * *

GÓTH, L.: Das mittels einem Mikrorechner fungierendes Verwaltungssystem des OMIKK Übersetzungsdienstes

Die Aufgabe des OMIKK (Nationales Informationszentrums und Bibliothek für Technik) Übersetzungsdienstes ist die Erfüllung der Bestellungen von etwa jährlich 25 000 Übersetzungen und Text-

ших в объеме около 20 тысяч в год. Переводы выполняются внештатными сотрудниками. Для управления этой деятельностью был написан программный пакет на основе командного языка dBASE III, работающий на микро-ЭВМ IBM PC AT. Программы характеризуются совместной обработкой специальных данных, описывающих область, и данных для управления работой, а также необходимых для расчета.

Главные функции программного пакета: учет внештатных сотрудников, регистрация полученных заказов, подбор переводчиков, наиболее соответствующих с точки зрения языка и специальности, слежение за ходом выполнения заказов, вывод на экран и распечатка сводных списков.

Система работает с августа 1986 года.

kontrollen. Die Arbeit wird von freien Mitarbeitern durchgeführt. Zur Steuerung dieser Tätigkeit wurde ein, an einem IBM PC AT Rechner laufendes, auf der dBASE III Befehlssprache beruhendes Programmsystem entwickelt, welches so die fachlichen (das Fachgebiet und die Sprache bezeichnenden) wie die administrativen und wirtschaftlichen Informationen gemeinsam bearbeitet.

Seine Hauptfunktionen sind die folgenden: die Registrierung der Mitarbeiter, das Eintragen der Bestellungen, das Bestimmen des geeignetesten Mitarbeiters zur gegebenen Aufgabe hinsichtlich des Sprachkenntnisses und der Belastungsfähigkeit, die Befolgung der einzelnen Arbeitsphasen der Erfüllung von Bestellungen, das Auswerfen und Ausdrucken der zusammengefassten Verzeichnisse.

Das System fungiert seit dem August 1986.

Új elektronikus folyóirat

Az *Information Publishing* a világ egyik úttörő elektronikus folyóirata: első cikkei 1985 januárjában kerültek be a Dialog rendszer szolgáltatásaiba. Az általa közölt cikkek fő témája: ennek a publikációs formának a jövője (az információs jellegű kiadói tevékenység tervezése, a tájékoztatói szolgáltatások és információs rendszerek integrációja, elektronikus publikáció és elektronikus megjelenítés, mikrográfia 1995-ben, az elektronikus publikálás jövője stb.). A folyóirat csak online formában hozzáférhető.

A folyóirat az IAC nagyobb, teljes szöveget tartalmazó fájljaiban "lako-zik", s a cikkeit az online módon hozzáférhető *Magazine Index*, valamint a *Trade Industry Index* adatbázisai dolgozzák fel rendszeresen. Az indexekkel együtt rövid tartalmi kivonatok is megjelennek, ami segít eldönteni, hogy szükség van-e a teljes szövegre. Mivel más teljes szövegű fájlokba van beágyazva, a kereséskor először a folyóirat címét kell megadni, majd a bennünket érdeklő időhatárokat közölni.

/NFAIS Newsletter, 27. köt. 3. sz. 1985. p. 70./

(Mándy Gábor)